

ראש השנה כב

משה שווערד

1. מאירי על ראש השנה דף כב/א

המשנה הששית אב ובנו שראו את החדש וכו' כונת משנה זו ומשנה שלאחריה לבאר ענין עדים שעל פיהם מקדשין את החדש איזה כשר ואיזה פסול וביאר במשנה זו הפסולים מחמת קורבה ובמשנה שלאחריה ביאר הפסולים מחמת עבירה ואמר עכשו אב ובנו שראו את החדש ר"ל הלבנה ילכו שניהם ולא שיצטרפו לקדש על פי שניהם אלא שיצטרף אחד מהם עם אחר והזקיקם לילך שניהם שמא יפסל אחד מהם בבדיקה או בחקירה או בעבירה ויצטרף השני עם אחר ואף על פי שאמרו מה שנים נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אף מאה נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה דוקא כשבאו כלם להעיד אבל אב ובנו לא הלכו על דעת שיצטרפו שניהם לעדות אחת וכשהוכחש הראשון עדותו של שני עדות אחרת היא ואם לא כן אף אחד מהם לא היה ראוי להעיד

2. ספר מנחת חינוך - מצוה ד - אות יז

ואם בעדות החדש נצטרפו קרובים ופסולים עם עדים כשרים, ודאי הדין כמו בכל עדות דנמצא אחד מהם קרוב או פסול העדות בטלה, לכל חד כדאית ליה, או בראיה לחוד או דוקא אם הגידו כאחד ג"כ, עיין שיטות אלו במס' מכות ו' ע"א סוגיא דקרוב ופסול וטור וש"ע חו"מ ס' ל"ו. והנה בימי חורפי הקשיתי קושיא עצומה בדרך התריפות, אם נאמר דעדות מיוחדת וגם צירוף קרוב או פסול פוסלים בקידוש החדש ואפילו לא ידעו זה מזה, עיין ס' ל"ו ס"ב, והנה בכל העדיות אם היה צירוף קרוב או פסול, מבואר דדוקא אם הפסולים נתכוונו להעיד פוסלים, ושואלים אותם אם למחזי אתו או להעיד, ועיין ש"ך שם סק"ג כתב דהא דאמרינן דאם הקרוב או פסול באו לראות אינם פוסלין, דוקא אם הכשרים נתכוונו להעיד אז אין הקרוב או הפסול שנתכוין לראות מבטל עדות הכשר שנתכוין להעיד, אבל אם הכשרים ג"כ לא נתכוונו להעיד, אף דבעדים כשרים אינם צריכים כוונה להעיד, מ"מ כיון דיש קרובים, ע"י צירוף פוסלים את הכשרים אף דהקרוב או הפסול לא נתכוין להעיד ג"כ, יעו"ש. א"כ קשה בהא דמבואר במשנה ר"ה כ"ב ע"א תנא קמא סובר קרובים פסולים לעדות החדש ור' שמעון סובר כשרים, ואמר ר' יוסי מעשה בטוביה הרופא שראה את החדש בירושלים הוא ובנו ועבדו משוחרר וקבלו הכהנים אותו ואת בנו ופסלו את עבדו, דסברי קרובים כשרים רק מיוחסים בעינן, וכשבאו לפני בית דין קבלו אותו ואת עבדו ופסלו את בנו, דקרובים פסולים ועבד משוחרר וגר כשרים, עי"ש, ולפי זה קשה, דבית דין של כהנים שקבלו אותו ואת בנו ופסלו את עבדו דעבד פסול, א"כ איך קיבלו אותו ואת בנו, הא נפסלו בצירוף הפסול שהעבד נצטרף עמהם בראיה שראו כאחד, דבקידוש החדש ג"כ בעינן ראו כאחד, א"כ כולם פסולים דאף הכשרים לפי דעתם נפסלו מחמת צירוף הפסול היינו העבד, ועל כרחק צריך לומר דשאלו אם להעיד בא ונתברר דהעבד לא אתא אלא למחזי, א"כ לא נפסלו הכשרים בצרופו כיון שלא בא אלא לראות, א"כ קשה, כשבא לבית דין וקיבלו אותו ואת עבדו ופסלו את בנו, והאיך קיבלו אותו ואת עבדו הא נפסלו בצירוף קרוב דהיינו בנו. ואי דחקרו דבנו לא נתכוין להעיד ולא בא רק לראות א"כ אין בנו פוסל, הא לשיטת הש"ך אם הכשר ג"כ אתי למחזי נפסל בצירוף הפסול אף שהפסול ג"כ לא בא אלא לראות, וכאן על כרחק העבד ג"כ לא נתכוין אלא לראות, דאם לא כן לא היו הכהנים מקבלים אותו ואת בנו וכמו שכתבתי לעיל, וא"כ עתה אצל הבית דין דהעבד כשר מ"מ לא נתכוין להעיד, א"כ אף דהבן ג"כ לא נתכוין להעיד פוסל בצירופו להכשר שג"כ לא נתכוין להעיד להש"ך, וכיון דהעבד ודאי לא נתכוין להעיד כיון שהכהנים קיבלו אותו ואת בנו, נהי דלדעת הבית דין העבד כשר עם כל זה נפסל ע"י צירוף הבן. ועיין באורים ותומים [ס' ל"ו תומים סק"א] דעתו דעבד דאינו בתורת עדות כלל אינו פוסל בצירוף, מ"מ כאן מיירי במשוחרר דהוי ליה עד כשר לכל התורה, ועל כרחק דלא נתכוין להעיד, א"כ אף דבית דין הכשירו אותו נפסל מחמת צירוף הבן. וב"ה נתפרסמה הקושיא הזאת בין הלומדים, ולא מנעתי לכתבו בחיבורי זה אף שאין דרכי כאן לבוא בדרך התריפות, אך לעורר, ישמעו וכו'. ועיין בנודע ביהודה קמא אבה"ע ס' ע"ב האריך בזה ובדין עדות שאתה יכול להזימה בדברי התוס' מכות הנ"ל, ולפום ריהטא נראים דבריו שם סותרים לדברינו לעיל. והדברים ארוכים וצריך חיבור מיוחד לברר וללבן:

מח קהלות ראש השנה סימן יח יעקב

דמועדה כלומר משום אסרו הג (מלשון חריץ וכן חריץ דקטן אלל גדול הוא ככן אלל אציו וה"ג יו"ע קטן אלל גדול) ושם קאמר הירושלמי דא"א לומר שלא עשו ככ"ג מפני שהי שבה שאם יום הכ"ג בחודש הוא בשבת ע"כ העשירי בחודש הי ציוס אי בשבת וזה א"א משום דהוי תרי שצתי דסמיכו להדדי, ואפי למד"א שאין משגיחין לדחות משום תרי שצי דסמיכו להדדי קאמר ריב"ס התם צירושלמי דמי"מ לא הי בשבת משום דחשז לה ע"פ החשבון ומלאה שלא הלב בשבת, וע"ש במרח"פ וציון ירושלים ושם לין לצרכי יוסף צא"ח סי תל"ד ע"ש שהאריך מאוד ככ"ז ומבאר שדברי הירושלמי לא נעלמו מרבותינו בעלי התוס' ז"ל ומראה מקום אני נך.

סימן יט

בענין נמצא אי מהן קר"פ בעדות החודש

בספ"ק דר"ה תנן אר"י מטעם טעויה כרופא שראה את החודש הוא וצנו ועצדו משוחרר וקבלו הכהנים אותו ואת צנו ופסלו את עצדו וכשבאו לפני צ"ד קבלו אותו ואת עצדו ופסלו את צנו. וידוע קושית המני"ח (צמלות קד"ח) דהכי קבלו צ"ד את טעויה והרי כבר נלערף עם צנו בשעת ראוי והו"ל נמלא אי מהן קר"פ ונפסלו כולם (וע"ש ש"כ כולם הי למיחזי או לאסהודי ע"ש צמני"ח) וגם להסוצרים דדוקא כשהגידו צ"ד ציחד הם נפסלים הלא הכא כבר נלערפו גם בהגדה צפני הכהני עיי"ש מה שפלפל צה.
ושמעתי מתרנים וכ"כ בספר בני ליון (להררצ"ל מיועצסקי ז"ל) דגבי עדות קד"ח לא נפסלים העדים מחמת זה שנמלא אי מהן קר"פ, דבשלמא גבי כל

עדיות ענין עדותן הוא שהעדים מצררים את הדבר לפני הצ"ד, כגון בהלואה, שניהם מצררים דבר אחד שראובן לוח משמעון, ושפיר העדים מלורפין מחמת זה שהרי שניהם מעידים דבר אחד, אלל בעדות החודש הרי עלם הדבר שמעידין עליו (שכבר נהחדשה הלצנה) הלא ידוע לצ"ד ע"פ החשבון רק שגזכ"כ הוא שיהיו עדים שראו את חידוש הלצנה, ונמלא שכל אחד מהעדים אינו מעיד לצרר לפנינו שהי חידוש הלצנה הלא מעיד על עלמו שהוא ראה את הלצנה בחידושה, והשני מעיד ג"כ על עלמו שהוא ראה את הלצנה ואין עדותן לצרר לפנינו שהי לצנה בלילה זה, הלא נצרר לפנינו שהם ראו אותה, וא"כ כל אחד מהעדים מעיד עדות אחרת שראובן מעיד על עלמו שראה ושמעון מעיד על עלמו שהוא ראה, וממילא לא שייך כאן לומר דין נמלא אחד מהן קר"פ שהרי אין כאן לירוף עדיות כלל רק כא"א מעיד עדות אחרת וכמשנ"ת.

ובודאי שאין הדברים מוכרחים כלל, דשפיר י"ל שאע"פ שהדבר מצורר לצ"ד ע"פ החשבון שכבר נהחדשה הלצנה מי"מ גזכ"כ היא שחידושה של הלצנה יתצרר לצ"ד גם ע"פ עדים שראו אותה, והעדים צאמת מצררים לפנינו את הדבר שהלצנה נהחדשה, דכהיב החודש הזה לכם כזה ראה וקדש, וכיינו שיתצרר ע"ו ראי שנתחדש החודש, וממילא שפיר שייך כאן דין נמלא אחד מהן קר"פ עדותן בענה, ומי"מ לכאורה אינו מוכרח, דשפיר י"ל שאין לורך בעדים לצרר את הדבר רק הלאריכה תורה שיהיו עדים שראו אותה וכנ"ל.

ולכאורה יש להביא סמוכים לזה מהא דמבואר בגמרא (ר"ה ד"כ א') דאיכא גווני דמאיימיים על העדים לקדשו צמנו כלומר אע"פ שלא ראו את הלצנה ור"ה ז"ל צפירושו שם מפרש שראו משהו אלל לא ראי גמורה (כגון שנראה להם

ולעיקר קושית המני"ח האין קבלו את טעויה הרופא הא כבר נלערף עם צנו י"ל בפשטו שראו צא"א כגון שאחר שטעויה ראה את החודש שלא את צנו לראות, ואח"כ שלחו לעצדם לראות, דכל כה"ג שלא ראו צא"א אין כאן לירוף בשעת ראיה כלל וגם נשיעת הרמ"ה ז"ל שסובר דאפי לא הלערפו בשעת ראיה כל שהלערפו בשעת הגדה בתוכ"ד נפסלו (ויבוצע שיטתו צעור וצנמוק"י פ"ק דמכות) נמי ניחא די"ל דגם הגדתן צפני הכהנים לא היה צירוף שלא העידו בתוך כדי דיבור.
ובאמת לולי דמסתפינא לצי אומר לי שלא העידו כלל צפני צ"ד של כהנים מה שראו, דהדבר צאמת תמוה לאיזה ענין יעידו טעויה ושאר עדים לפני הכהנים צמנן שאין שום חושלת צעדות זו, שהרי קד"ח מבוב לצ"ד הגדול וכדמסיק וכשבאו לצ"ד כו וממילא ילטרכו שוב להעיד עוד הפעם צפני צ"ד המקדשים את החודש ולמה ועל מה יעידו מקודם גם לפני צ"ד של כהנים, ולאזה נלעג"ד דלא העידו כלל צפני הכהנים רק הכהנים היו צגור מורי הוראה ושאלו את הכהנים תורה, אם יתקבל עדותן, והשיבו הכהנים כדעתן שהאב והבן מלערפין דקרובי כשרים לעדות החודש, ועצד פסול דצעינן מיוחסין, וכ"ז הי דרך הוראה דין ולא קבלה עדות ממש, (שוב

4. רמב"ם יד החזקה הלכות קדוש החדש פרק ב

(א) אין כשר לעדות החדש אלא שני אנשים כשרים הראויים להעיד בכל דבר ודבר אבל נשים ועבדים הרי הן כשאר פסולי עדות ואין מעידין אב ובנו שראו את הירח ילכו לבית דין להעיד לא מפני שעדות החדש כשרה בקרובים אלא שאם ימצא אחד מהן פסול מפני שהוא גזלן וכיוצא בו משאר הפסלנות יצטרף השני עם אחר ויעיד וכל הפסול לעדות מדברי סופרים אע"פ שהוא כשר מן התורה פסול לעדות החדש:

5. המפרש על הלכות קידוש החדש פרק ב הלכה א

אין כשר לעדות החדש וכו'. ההלכה ברורה אבל י"ל מפני מה הוצרך לזכור זה הענין וכבר בארו בהלכות עדות. וי"ל שלא זכרו אלא לאפוקי מדרכי שמעון שמכשיר עדות הקרובים בעדות החדש וכן מכשיר שאר פסולי עדות דתנן בראש השנה (דף כ"ב) אב ובנו שראו את החדש ילכו לא מפני שהן מצטרפין אלא שאם יפסל אחד מהם יצטרף השני עם אחר ר"ש אומר אב ובנו וכל הקרובים כשרים לעדות החדש וכו' ואמרי עלה בגמרא אמר ר' לוי מאי טעמא דר"ש דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם ראש חדשים עדות זו תהא כשרה בכך פי' אע"פ שהם אחים ורבנן סברי עדות זו תהא מסורה לכם פי' לחשובי הדור אני מוסר שיקבלו העדות ויקדשו החדש ולא להכשיר קרובים בה וסוף המימרא אמר מר עוקבא אמר שמואל אין הלכה כר"ש:

• עיין במסורת הש"ס

6. תוספות מסכת ראש השנה דף כב עמוד א

אלו הן הפסולין - בגמרא משמע שכל הפסולים דמתניתין דרבנן דאמרי' עלה זאת אומרת גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה והשתא משחק בקוביא למ"ד בפרק זה בורר (סנהדרין דף כד:): לפי שאין עוסקין בישובו של עולם נוחא ולמ"ד נמי משום דהויא אסמכתא אין נחשב גזלן בעיניו כיון דמדעתו נותן ומלוה ברבית שאינה קצוצה דרבנן ואפי' ברבית קצוצה נמי לא משמע ליה לאיניש איסורא כשנותן לו מדעתו אלא א"כ ממשכנו על כרחו ומפריחי יונים למ"ד אי תקדמיה יונך ליוני היינו משחק בקוביא ולמ"ד ארא אין בהן גזל אלא מפני דרכי שלום בעלמא וסוחרי שביעית מיירי בשביעית בזמן הזה ור' היא כדאשכחן בפרק השולח (גיטין דף לו.) א"נ בסחורה דרבנן ... ועבדים בפרק זה בורר (סנהדרין דף כד:): לא תני להו דפסולין דאורייתא אבל הכא איצטריך למיתני דלא תימא כיון דלא מחמת עבירה מיפסלי מכשרי לעדות החדש מידי דהוה אקרובים לר"ש.

7. ערוך לנר מסכת ראש השנה דף כב עמוד א

בא"ד אבל הכא איצטריך למיתני. הר"ן בסנהדרין (כד ב) כ' עוד טעם אחר למה שתני הכא עבדים מפני שבמשנה דלעיל אייתי הא דקבלו עבד משוחרר לכן תני הכא דעבדים שאינם משוחררים פסולים ועוד דקמ"ל דעבד כשר ג"כ לעדות אשה וכן כתב גם הריטב"א כאן:

8. ריטב"א על ראש השנה דף כב/א

זאת אומרת גזלן מדבריהם כשר לעדות אשה. פי' להשיא אשה על עדות אחד מאלו שהעיד במיתת בעלה, ודוקא גזלן של דבריהם אבל גזלן של תורה פסול לעדות אשה שיש לו ריעותא מגופו דמסהיד בשקרא. שלא הכשירו בו מפסולי דאורייתא אלא אשה ועבד שפסולין בגזירת הכתוב והם נאמנים במילי דעלמא גבי בריתא, ומיהו אפשר דבמסית לפי תומו אפילו גזלן של תורה כשר לעדות וכדמכשרינן בגוי המסית לפי תומו, וכן כתב הרי"ף בשילהי מסכת יבמות:

9. ספר מנחת חינוך - מצוה ד - אות יב

והנה עדי החודש מבואר בש"ס ר"ה כ"ב ע"א ור"מ פ"ב ה"א דבעינן עדים כשרים כמו בכל התורה כולה, וקרובים ופסולים אפילו פסולי דרבנן פסולים לעדות זו. וגם צריכין דרישה וחקירה, עיי"ש בלחם משנה [סוף ה"ב] ור"מ פ"א ה"ז, כי עדיף מדיני ממונות, כי שם עקרו רבנן הדרישה וחקירה מפני נעילת דלת, עיין חו"מ הל' עדות סי' ל' ס"א. וגם בעינן בית דין סמוכין כדיני קנסות. ונראה פשוט כיון דהר"מ כאן כתב דאין כשרים אלא עדים הראויים להעיד בכל דבר, א"כ גם נוגעים בעדותן פסולין. ומשכחת כאן נוגע בדיני ממונות, כגון עבד עברי שנמכר שש שנים קודם בראש חודש ניסן, דשלמו שש שנים בתחילת ליל ראש חודש

ניסן, עיין ש"ס ערכין י"ח ע"ב ור"מ הל' עבדים פ"ב ה"ב, והוא בא ביום שלשים לאדר להעיד שראה את החדש, ואם יתקדש החודש היום יצא לחירות תיכף, ואם עשה מלאכה בליל שלשים כיון דלמפרע נשלם זמנו בלילה צריך הרב לשלם לו כפועל, אבל אם לא יתקדש החודש היום א"כ צריך לעבוד את רבו כל היום, א"כ הרי זה נוגע בעדות...

10. ספר מנחת חינוך - מצוה ד - אות יד

ונסתפקתי אם באו עדים שנולדו בראש חדש ניסן והיום בראש חדש ניסן שלמו י"ג שנים, ונעשים גדולים תיכף בתחילת ליל ראש חדש עיין משנה למלך פ"ב מאישות הכ"א וש"ך חו"מ סי' ל"ה סק"א ואו"ח סי' נ"ג ס"י, והם באו ואמרו שראו הלבנה היום והיום הוא שלשים לאדר, היאך הדין אם צריכין בית דין לקבל עדותן, כיון דאם יקבלו עדותן ויקדשו בית דין את החודש, א"כ ראש חודש היום וגם אתמול בלילה היה ראש חודש וכשהוא ראש חודש הם גדולים, כי בראש חודש הם בני י"ג ומקדשין שפיר על ידן, ושפיר מתקיימת מצות קידוש על הראיה כיון דיתקדש החודש והוה להו גדולים שראו את החודש, או דלמא כיון דעתה הם עדיין קטנים, ובשעת דרישה וחקירה הם עודם קטנים כי עתה עדיין אינו ניסן, והם קטנים, וקטנים אינם כשרין להעיד.

11. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ראש השנה דף כב עמוד א

ולכאורה כל ספיקו משולל הוא הבנה דוכי קידוש בי"ד הוא בירור מילתא בעלמא שאותו היום ר"ח הוא, דאז שייך שפיר למימר דבקטנים השתא כיון דמתברר שר"ח היום גדולים הם, וממילא שפיר אפשר לברר ע"י, אמנם אין זה כך אלא בי"ד מקדשים החודש והם הם שפועלים שהחדש יתקדש מאותו יום שהם מקדשים אותו, א"כ היאך יקבלו הבי"ד עדים שעכשיו קטנים, הרי כפי המצב עכשיו קודם שדנו הבי"ד הרי קטנים הם ופסולים הם לעדות ואיך ידונו בי"ד על פיהם אם פסולים הם עכשיו, ואה"נ כשבי"ד יקדשו יהא למפרע, זה יהיה כשיקדשו שאז יש בכוחם לפעול, ופועלים קידוש למפרע, אבל כל זמן שלא עשו כן, הרי עדיין העדים קטנים הם, וקטנים פסולים לעדות, והיאך יעידו, והיאך יקבלו עדותם, וצ"ב.

12. רש"י על ראש השנה דף כב/א

ואם צודה להם - אם יש אורבים בדרך, כמו ואתה צודה את נפשי (שמואל א' כד), והבייתוסים והכותים הם היו אורבים להם לעכבם, כדי להטעות את חכמים:

13. רש"י על ראש השנה דף כב/א

במשנה ואם צודה להם. עפרש"י ולקמן ע"ב בד"ה להטעות אה"ח. וקשה דאדרבה הכא דמירי בשבת (עמש"כ לקמן בסמוך) אם יבואו עדים ויקדשו ב"ד אה"ח ביום השבת יהיה ג"כ יו"ט הראשון של פסח בו ביום וזהו דוקא רצונם:

14. תוספות מסכת ראש השנה דף כב עמוד א

מחללין את השבת - עדים שראו את החדש ואפילו עדים המעידים עליהם בשאין ב"ד מכירין עדי החדש מחללין את השבת להעיד עליהם כדמוכח בריש פרק שני שהלך ר' נהוראי אצל העד באושא בשבת להעיד עליו.

15. פני יהושע על ראש השנה דף כא/ב

במשנה על שני חדשים מחללין את השבת כו'. [1] ומשמע מלשון המשנה ומסוגיא דשמעתין דמחללין אפילו במלאכה גמורה דהא מקרא ילפינן לה ואע"ג דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת שאני הכא דגלי קרא, והא דלא ילפינן בעלמא מהכא דלידחי אפילו לא תעשה שיש בו כרת איכא למימר משום דאיכא למיפרך דעשה דקידוש החודש הוא עשה שלפני הדיבור כדפרכינן בריש יבמות [ה' ע"ב] דמפסח ותמיד ומילה ליכא למילף מהאי טעמא דישנן לפני הדיבור. אבל הא ודאי קשיא לי דבפסח ותמיד ומילה גופא קי"ל דאין מכשירין דוחין שבת וכן היכא דאפשר לקיים שניהם וכן היכא דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה ואמאי לא ילפינן מהכא דאע"ג דליכא כל הני אפ"ה דחי דהא עיקר העשה לא אעדים קאי אלא אב"ד והעדים כמכשירין דמי ודאפשר נמי לקדש למחר, ויש ליישב. [2] מיהו בלא"ה נראה לי דהאי חילול דכולה סוגיא אינו אלא לענין לאו דמחמר כדמשמע מתני' דסוף פרקין ומוקמינן קרא לבדדמי:

16. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ראש השנה דף כא עמוד ב

מחליין - איזה חילול הותר

על שני חדשים מחללים את השבת. ומבואר במתניתין לקמן דאינו יכול להלך מוליכים אותו על החמור, אפילו במטה, ולוקחים מקלות ומזונות. וכתב הפנ"י דנראה דכל מה שהותר כאן אינו אלא לאו דמחמר, דכל אלו יכול להניחם על החמור, ורק זה הותר, ולא הותר איסור סקילה, דלא מוכח מהתורה שהותר חילול שבת אלא מה שמוכרח, ואין מוכח יותר מלאו דמחמר. אולם המאירי במשנה לקמן כתב בפירוש דהמשנה באה לאפוקי סברא זו, וס"ל דהותר לאו דהוצאה מרשות לרשות ומזונות וכו', מוליכם בידו, עיין שם.

17. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ראש השנה דף כב עמוד א

במה הותר לחלל שבת בקידוה"ח

מי שראה את החדש ואינו יכול להלך וכו'. למה שכתב הפנ"י לעיל דכל משנתנו דהותר חילול שבת בעדות קיה"ת אינו כי אם לאו דמחמר ולא יותר מזה. צ"ל דכל האי דמקלות ומזונות איירי ברכוב על החמור, ומה שמוליכים אותו על המטה, ע"כ איירי דבדוחק יכול ללכת לבד, ומשו"ה גם כשנושאים אותו הוא חי נושא את עצמו, ואין כאן איסור דאורייתא. אמנם כבר נתבאר לעיל בשם המאירי דאפילו חילול שבת ממש הותר כאן.

18. ריטב"א על ראש השנה דף כב/א

מי שראה את החדש ואינו יכול לילך מוליכים אותו. פי' שלא לעדים בלבד ניתנה לחלל שבת אלא אף הגורם להעיד עדותם, דבקריאה הוא דתלי רחמנא החלול, וקתני שלא סוף דבר שמוליכים אותו על החמור דאיכא מחמר דאורייתא שהוא בלאו ואין בו מיתה וכת' אלא אף מקלות ומזונות לוקחין בידם דאיכא לאו ומיתה בעלמא, והיתר הכתוב לזו נצרכה דאילו על הליכת העדים חוץ לתחום איסורא דרבנן הוא דהא קיימא לן דתחומין דרבנן ואפילו כל תחומין עד כמה פרסאות, ולא סוף דבר [שנים] עשרה מילין כדמשמע בירושלמי (עירובין פ"ג ה"ד), דגמרא דילן פליג עליה כדכתיבנא במסכת שבת (עירובין י"ז ב') בס"ד:

19. ריטב"א על ראש השנה דף כב/א

שעל מהלך [לילה] ויום. כלומר של יום שלשים. מחליין את השבת. פי' כדי לקדשו ולעשות לו קריאה במועדו, ומיום שלשים אין מקדשין אותו למפרע כלל אלא מעברין אותו, הלכך אין לחלל אלא על מהלך לילה ויום בלבד דתו לא מהני הילוך העדים לקדשו בזמנו:

20. שפת אמת על ראש השנה דף כב/א

במשנה אם אינן מכירין כו' נראה דכל הב"ד צריך שיכירו העדים או שיעידו לפניהם שנים אבל בדין א' המכירם לא מהני. וכ"מ מדאמרין לקמן דר' נהוראי הוי סהדי אחרינא בהדי' והלא הי' יכול ר"נ לישב עם הב"ד שמקדשין החודש רק דכל הדיינים צריכין להכירם כנ"ל:

21. תוספות מסכת ראש השנה דף כב עמוד א

משלחין עמו אחר להעידו - ואותו אחר נמי מחלל עליו את השבת כדפירשנו לעיל בסוף פרק ראשון.

22. ספר שפתי חכמים

כני ספח צרישא (ריטב"א): דה"ן נקבלין עדות החדש "אדם. פי' וישראל שכל ישראל צחוקת כשרות, עד שידע לך שהוא פסול זהו דין תורה, שאין נדקדקין בעדות החדש ואפילו נמלאו זונעין בעדות זו ה"ז נקודש דצקריאות צ"ד חלה רחמני (רמב"ם פ"ג ה"ג). אבל אי לאו חזקת כשרות, אע"ג דרמב"ם לשיטתו דק"ל ספק דאורייתא להקל, וי"מ הצ"ד איכס עושים דבר, אלא ע"י ודאי דתורה אוננה ע"פ שנים עדים יקום דבר לריך להיות ודאי עדים כשרים, ולא ספק פסולים (קול סופר). יב' נלחם נשנה שנתחלה היה עדות דקידוש החדש,

23. טורי אבן על מסכת ראש השנה דף כב/א

משלחין עמו אחר להעידו. ואותו אחר נמי מחלל את השבת דאמ' בגמ' בר' נהוראי שהלך אצל העד בשבת להעיד עליו. וק"ל כיון דמה"ת כל אדם בחזקת כשרות א"כ אמאי ניתן לחלל שבת לאותו המעיד עליו וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת בקום ועשה כיון דמה"ת א"צ להעיד עליו הא ודאי אפי' משקלקלו המינים אפ"ה מה"ת כ"א בחזקת כשרות הן וכי מפני שוטה אחד נוציא את הכל מחזקת כשרותן. [1] ודוחק לומר דלא התיירו להאי אחר לחלל שבת אלא בדברים של שבות כגון לרכוב על גבי בהמה דאינו אלא שבות דחי נושא את עצמו וכן תחומין דרבנן אבל לא באיסור של תורה כגון ליקח בידם מזונות או מקלות דא"כ ה"ל לפרש בהדיא. [2] וי"ל דה"ט דמחלל כיון דלבתר דתיקנו רבנן דאין מקבלין אלא מן המכירין דהשתא הקידוש תלוי בזה המעיד עליו כיון דבלא"ה אין מקבלין עידי ראייה וכיון דא"א לקדש ע"פ עידי ראייה בלתי המעידים עליהם ורחמנ' אמר במועדו אפי' בשבת כדאמר לעיל ספ"ק ניתן להם לחלל שבת. ודמי להא דאמר רפ"ח דיומא (דף ע"ד) המשחק בקוביא אע"ג דאינו פסול מה"ת אינו בשבועת העדות דאמר קרא אם לא יגיד ונשא עונו והא כיון דאין מקבלין עדותו מדרבנן לאו בר הגדה הוא. ה"נ כיון דמדרבנן אין מקבלין עידי ראי' לחוד בלתי המעידים עליהם עידי ראי' הוא זו והתורה התייר לחלל שבת בשביל קה"ח:

24. פני יהושע על ראש השנה דף כב/א

שם משקלקלו הבייתוסים כו'. ומשמע בכולה תלמודא דהקלקול הוא שרצו הבייתוסים שיוקבע ר"ח ניסן בשבת כדי שיפול התחלת ימי עומר ממחרת שבת בראשית כמו שפירש רש"י לקמן בשמעתין, ואף על גב דלפי"ז לא שייך האי תקנה דמכירין אלא בראש חודש ניסן אפ"ה גזרו בכולהו חדשים כדמשמע פשטא דמתני'. ואי תקשי לפמ"ש התוספות בסמוך דעיקר מתניתין לענין חילול שבת איירי כדפרישית א"כ אמאי מחללין שבת בשאר חדשים אפילו בזמן הבית לשלוח אחר להכירו כיון דלא לענין חילול שבת איירי כיון דלא שייך בהו קלקול כלל, מ"מ איכא למימר דמאחר שתקנו שלא יקבלו עדות אלא מהמכירין א"כ אם לא יכירו ידחה החדש מזמן קביעתו ממילא א"כ החילול צורך הקביעות הוא ולא מפני חשש הקלקול. ועיין מה שאכתוב בזה בסוף הסוגיא.

25. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ראש השנה דף כב עמוד א

ביסוד התקנה משקלקלו הבייתוסין התקינו וכו'

אם אינן מכירין אותו משלחין עמו אחר וכו'. משקילקלו הבייתוסין התקינו שלא יהו וכו'. יסוד האי תקנה היא מפני המחלוקת שהיתה לבייתוסים על הפרושים בהא דמחמת שרצו שיחול פסח בשבת כדי שמחרתו יהא ממחרת השבת, ואף על פי דעיקר הוויכוח ביניהם היה לגבי פסח נמצא דכל מה שיש לחוש שיבואו לשנות הוא בחדש ניסן. מ"מ גזרו דבעי הכרה לכל החדשים דכבר חששו דמפני המחלוקת בחכמים יבואו לשבש את שאר החדשים אף על פי שזה לא נוגע לעצים פלוגתתם לגבי פסח. [ובירושלמי מבואר דגזרו שאר חדשים אטו ניסן, שיצטרכו הכרה לעולם]. וכסתמא דמתניתין כאן.

והקשו האחרונים א"כ לקמן במעשה פעם אחת ביקשו וכו', פירש"י דאיירי שרצו להטעות את החכמים בל' באדר, ולכאורה מאין לו לרש"י דסיפור דברים זה היה בניסן, הא חיישינן לשיבוש מצידם נמי משאר חדשים, ותירץ הערוך לנר דכיון דשכרו עדים במאתים זוז שזה כסף מרובה, והכל בשביל להעיד שקר, הרי פשיטא דאיירי בניסן שהיה להם ענין מיוחד בזה, דממחרת הפסח, דלבבל שאר החדשים לא היו שוכרים בכסף מלא.

26. שערים מצויינים בהלכה

דף כב: וחד מי מהימן משפט כתיב ביה. פרש"י כי חק לישראל הוא משפט וגו'. וכתב בתשו' הריב"ש (סי' קנה) דדוקא לצורך קידוש החודש אמרינן "משפט" כתיב ביה וצריכין שנים דוקא, אבל לצורך קיום החודש דהיינו להודיע לבני הגולה דאותו היום קידשו ב"ד החודש, סגי בעד אחד, דעד א' נאמן באיסורין, ואין חילוק בין איסור לאו או איסור כרת, ונאמן גם על חודש ניסן ותשרי, שנוגע לאיסור חמץ ולענין עינוי ביוה"כ, ובפרט שהוא דבר העשוי להגלות, כדלקמן.

27. תוספות מסכת ראש השנה דף כב עמוד ב

להטעות את חכמים - שאירע יום ל' של אדר בשבת ולא נראה החדש בזמנו ובייתוסין מתאווין שיהא יום א' של פסח בשבת כדי שתהא הנפת העומר באחד בשבת ועצרת באחד בשבת לפי שהיו דורשין ממחרת השבת שבת בראשית כמשמעו כך פי' בקונטרס וא"ת ומה מרויחים והלא מתקלקלין לענין פסח וי"ל דלא חשיבי ליה קלקול משום דדרשי אתם ואפי' מזידימ.

28. פני יהושע על ביצה דף ה/א

בגמרא ונתקלקלו הלויים בשיר התקינו שלא יהו מקבלין. אין לתמוה דמשום קלקול השיר היו דוחין כל המועדות מקביעתן האמיתי שהרי נראה חודש בזמנו, אלא דגדולה מזו מצינו שאפילו משום חיבוט הערבה שאינו אלא מנהג הנביאים דחינו כל המועדים דלא ליקלע ערבה בשבת והיינו משום דמועדים מסורים לב"ד דכתיב אתם אפילו מזידין:

29. מהרש"א חידושי אגדות מסכת ראש השנה דף כב עמוד ב

א"ל עולה הייתי במעלה אדומים כו'. אינו נראה שיהיו כל דבריו של עד זה דרך היתול בלי כוונת מה וכבר כתב בעל העקידה בזה שער ס"ז ואענה חלקי גם אני והוא מהידוע בכמה דוכתין דמלכות ב"ד בעוה"ז נדמה ללבנה בכמה ענינים והצדיקים בעוה"ז נקראים ע"ש מאור הקטן יעקב הקטן ואמרו כן על כלל ישראל שהם מונין ללבנה ואוה"ע מונין לחמה ע"פ כוונה זו ולפי הנראה שהיה זה המעשה בבית שני בזמן שהתחיל מלכות ארם למשול שהוא מלכות אדום כמ"ש בכמה דוכתין וע"י גזירתן בביטול המצות והתורה הושפלו הצדיקים וביחוד בסוד קידוש הלבנה וסוד העיבור ...

30. ספר שפתי חכמים

והייק. ולכאורי נשנה זו דנשיאין נשואות-סוה ל"י לשנוי לעיל צפק ראשון (דף י"ט ע"א) קולם נתינתן על ששה מדוים "השליח" יולאין, וייל נשום דלגה לכמוך תרשי. נתינתן צלאשונה, צהדי ווייק: ב"ש"אין נשואות. פי' נתינתן לתיקה

31. ספר שפתי חכמים

גדול (קול רענן) : מש הרקרו הכותים החקיתו סיסוי שלוחין יולאין. וצירושלמי
עפוש "דכני התקין כן עייש. ואפשר דכני ססידר סאנסנה עפני ענותוהו נקט
לשון "סתקינה שלא ללה לתלות התיקן עעלנו, ללה צניס דינו ודווק : כלונסאות

32. רש"ש על ראש השנה דף כב/ב

במשנה משקלקלו הכותים. כאן א"א לפרש כפרש"י לעיל ד"ה להטעות את החכמים דהא בירושלים אשר שם קדשו אה"ח יניפו את העומר ביום ב' וכן קרבני עצרת. אלא שלא היתה כוונתם רק להטעות את ישראל שלא יעשו המועדות במועדם. ולכן לעיל אמר בייתוסים וכאן כותים. והתוי"ט נראה שלא הרגיש בזה:

33. הערות מהרב אלישיב מדף יח:

דברי המאירי דהמשואות היו רק לצד בבל

✓ משנה. וכשהיה ביהמ"ק קיים וכו'. והקשה המאירי הרי בזמן המקדש היו משיאין משואות, כדלהלן פ"ב כ"ד. :. ותירץ דהמשואות היו רק לצד בבל, אבל לסוריא ושאר מדינות הרחוקים שבצדדין לא היו משיאין משואות, ולשם היו שלוחין יוצאין לעולם, ולכך תנן להלן שבהן השלוחין יוצאים לסוריא.

34. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ראש השנה דף כב עמוד ב

אי משואות עדיפי משלוחים

בראשונה היו משיאין משואות. ופירש"י ולא היו צריכים לשכור שלוחים משמע מדבריו דמסיבה זאת שצריכים להוציא ממון מתחילה לא שלחו אלא השיאו משואות שאין בזה חסרון כיס. ולכאורה תיפול"ל דבהשאת משואות אפשר לידע שר"ה אינו שני ימים מה שלא שייך להודיע ע"י שלוחים, ובשלמא לגבי שאר חדשים אפשר דלא היו מגיעים עם סימן המשואות יותר ממה ששלוחים היו באים אבל לתשרי ודאי יש נפק"מ. וצ"ל דאה"נ ורש"י בא לבאר מדוע שאר חדשים השיאו משואות ולא שלחו שלוחים. וע"ז ביאר דהוה משום חסרון כיס.

35. רש"י מסכת ראש השנה דף כב עמוד ב

את הגולה - בני בבל אנשי פומבדיתא, והמה מודיעין לכל בני מדינת בבל.

36. ספר בניהו בן יהודע על ראש השנה דף כב/ב

מביאין כלונסאות של ארז ארוכין. נראה לי בס"ד היו מדקדקין להביא של ארז דוקא לסימן טוב שבו נמשלו הצדיקים דכתיב [תהלים צ"ב י"ג] צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגא. גם ארז גימטריא ר"ח שהוא ראשי תיבות ראש חודש ידיעה זו היא על קביעות ראש חודש. וגם מביאים קנים שנמשלה בהם החכמה ועצי שמן שהוא כינוי לחכמה, כי דבר זה נמסר ביד החכמים בעלי חכמה, גם עץ דא תלמיד חכם כנוצר בתיקונים. ונעורת של פשתן שהוא סוד הגבורה ושריפתו רמז למיתוק הגבורות והדינין:

37. תוספות מסכת ראש השנה דף כב עמוד ב

מוליד ומביא מעלה ומוריד - בירושלמי משמע כדי שלא יטעו לומר שהוא כוכב דא"ר אסי חזינא כוכבא דנחית וסליק חזינא כוכבא דאזיל ואתי.

38. טורי אבן מסכת ראש השנה דף כב עמוד ב

אמלא לא עבדי מ"ט. ק"ל למה להו למיעבד אמל' נמי הא כיון דעבדי אחר לחוד ממילא כי לא עבדו ידעי דמלא הוא ואטרופי ב"ד בכדי למה. וי"ל אע"ג דבחדא סגיא ואידך ממיל' ש"מ. היכא דאפשר לא סמכינן עלה מפני חומר המועדו' ועוד שהם מסורים לכל אפי' לע"ה ונשים שלא יבואו לידי טעות. תדע דהא לבתר שתקנו שיהי'

שלוחי' יוצאין נפקי בין אמלא בין אחסר ולא סגי בחד מינייהו ואידך ממילא ש"מ א"ו כדפי', וכבר כתבתי מזה בפ"ק במתניתין דעל ו' חדשים:

39. טורי אבן מסכת ראש השנה דף כב עמוד ב

היו משיאין משואות. נ"ל דעל כל חדשי השנה היו משיאין אע"ג דאין שלוחין יוצאין אלא על ו' חדשים לבד כדתנן בפ"ק. מ"מ בזמן משואות היו משיאין על כל חדשי השנה משום ביטול מלאכה לעם ב' ימים בכל ר"ח דאין הנשים עושות בו מלאכה כמו שאפרש בגמ':

40. חשוקי חמד ראש השנה דף כב עמוד א

טוביה הרופא

הרמב"ם חולק כבוד לרופאים

שאלה כתב הרמב"ם (מלוה ולוה פט"ו ה"א, וכן הוא בשו"ע חו"מ סימן ע"ט ג) אם אמר אל תפרעני אלא בפני תלמידי חכמים, או 'בפני רופאים' ואמר פרעתיך בפניהם והעדים מתו או הלכו למדינת הים, הרי זה נאמן ונשבע.

ומקור דברי הרמב"ם הוא ממסכת שבועות (דף מא ע"ב) אלא שבגמרא נאמר רק לומדי הלכות, והרמב"ם הוסיף רופאים, ויש לשאול למה הוסיף הרמב"ם רופאים, שלא מוזכר בגמרא?

תשובה בקרית מלך (הוספות לכללי הרמב"ם) כתב גיסי הגר"ח קניבסקי שליט"א שכן הוא דרך הרמב"ם שאם יש דוגמא בגמרא, מביא לכך עוד דוגמא. כדי שלא יאמרו שהדוגמא היא בדווקא, ואחד מהמקומות היא כאן, שהגמרא כתבה תלמידי חכמים והרמב"ם הוסיף רופאים.

אמנם עדיין יש לדון למה נקט הרמב"ם דווקא רופאים, ולא נקט מקצוע אחר, ואולי יש לומר על פי מה ששמעתי בשם תלמיד חכם תושב פרשבורג, שהיו קוראים לרופאים לתורה ביום כיפור, בשם 'מורינו', תואר המקביל למורי הוראה, והוא משום שחולה מאכילים אותו על פי רופאים, נמצא שהתורה הסמיכה אותם להורות דינים כיצד ינהגו בני ישראל ביום הכפורים, ולכן אפשר לקרותם בשם זה.

ומצינו שגם חכמים שאלו את הרופאים, לענין הלכות:

לגבי טומאת מת: נאמר במסכת נזיר (דף נב ע"א) מעשה שהביאו קופה מלאה עצמות לבית הכנסת של טרסיים, והניחוה באויר, ונכנס תודוס הרופא וכל הרופאים עמו ואמרו אין כאן שדרה ממת אחד.

לענין נדה: נאמר במסכת נדה (דף כב ע"ב) אמר רבי אלעזר ב"ר צדוק, מעשה באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות, ובאו ושאלו את אבא, ואבא שאל לחכמים, וחכמים שאלו לרופאים, ואמרו להם אשה זו מכה יש לה בתוך מעיה, ושוב מעשה באשה שהיתה מפלת כמין שערות אדומות, ובאה ושאלה את אבא, ואבא שאל לחכמים וחכמים לרופאים, ואמרו להם שומא יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת כמין שערות אדומות.

לענין מילה: גם לענין מילה הרופא הוא הפוסק אם אפשר למול את התינוק או לאפז.

ואולי לכן רצה הרמב"ם לחלוק כבוד לרופאים, וצרף אותם ליד התלמידי חכמים.

ונראה שלפי מנהג פרשבורג, אם יש ברית בבית הכנסת בשאר ימות השנה, והיה ספק אם אפשר למול את התינוק, והרופא פסק שאפשר למולו, אולי אם מעלים אותו לתורה, יקראוהו בשם מורינו, כיון שפסק כאן פסק כמורה הוראה, שאפשר למול את התינוק.